

STICHTING

World Library Service

FORMERLY BESTEL CENTRALE V.S.K.B.

Faber Str. 7
Nijmegen 6800
The Netherlands

NOFA 14 aug. 1970

Actie ter bevordering van de kerkelijke dialoog tussen Oost en West

I. - Ontstaan

Toen in 1958 mijn bureau de uitgave voorbereidde van het tijdschrift *Scripta Recenter Edita* (een internationale lopende bibliografie van boeken verschenen op het terrein van de filosofische en theologische wetenschappen), werden aankondigingen daarvan gezonden aan filosofische en theologische bibliotheken van alle landen, zender de seminaries in de socialistisch geregeerde landen daarbij uit te sluiten.

Dit laatste geschiedde meer om principiële redenen dan met een praktisch oogmerk, eenmaal dat particuliere instellingen en personen in die landen geen deviezenvergunningen kunnen verkrijgen voor aankopen in het buitenland en dat de invoer van religieuze literatuur in het algemeen er aan beperkingen onderhevig is.

Deze aankondiging van de *Scripta* leidde ook tot reacties uit oost-europese landen. Er groeiden contacten uit, die mijn daadwerkelijke belangstelling voor de Kerk in de oost-europese landen wekte.

Daar al spoedig de kosten van gratis abonnementen op de *Scripta* en van gratis boekenzendingen aan oosteuropese seminaries te hoog opliepen om ten laste van de exploitatie van mijn bureau gebracht te kunnen worden, werd in 1960 een "Fonds hulpbehoevende seminaries" ter financiering van deze hulpverlening opgericht. Bijdragen werden verkregen van de leden van de VSKB, resp. door hun tussenkomst. In 1962 werd door de Nederlandse Bisschoppelijke Vastenactie een bijdrage toegekend. In 1964 werd per circulaire een inzamelingsactie gehouden onder de pastorieën en kloosters in Nederland. In 1967 en 1968 richtten wij ons op soortgelijke wijze tot de provinciale oversten van mannelijke en vrouwelijke religieuze orden en congregaties in Nederland, België, Duitsland, Groot-Britannië, Ierland, Canada en de Ver. Staten. In 1969 werd voor een speciaal program ten gunste van godsdienstige groeperingen in Rusland een aanzienlijke bijdrage ontvangen zowel van de Katholieke Rijbel Stichting als van het Algemeen Secretariaat van Oostpriesterhulp.

Met de aldus bijeengebracht gelden werden de kosten bestreden van de vervulling van boekenwensen, - van het verstrekken van bij voorkeur eigentijdse literatuur, - van het verstrekken van informatie en documentatie betreffende de ontwikkeling van theologie en geloofsleven in "het Westen", - van oriëntatiereizen in oosteuropese landen.

NOTA

2

14.8.70

II. - Beginnelsen

A. - "Ainsi nous sentons la communion avec nos frères dans le Christ"

1. - Met deze reactie van poolse zijde is de veruit belangrijkste zin van onze contacten gekarakteriseerd. Het contact zelf met hen die onder meer dan één opzicht in een langdurig gedwongen isolement leven, door persoonlijke bezoeken, is voor hen een onschatbare weldaad. Een paar concrete voorbeelden. Bij een bezoek in 1968 aan het ordinariaat van de Griekse-Kath. Kerk in Prešov (Oost Slowakije) bleek dat sinds de communistische nachtsovername in 1948 nog niet eerder wie dan ook uit het Westen daar geweest was. Toen ik in 1968 de bisschop van České Budějovice, Mgr Hlouček, bezocht, verzocht deze aan het eind van ons gesprek - waarbij toch nog al eens verschil van opvatting en mentaliteit bleek - me om op dezelfde wijze alle bisschoppen van Oost Europa te bezoeken.
2. - Onze boekenzendingen moeten in hetzelfde licht beschouwd worden. Wij hebben allermint de pretentie om daarmee in enige omvang in de behoefte te voorzien en evenmin om wat anderen op dit terrein ondernemen, overbodig te maken.
3. - De communicatie is evenzo ons eerste oogmerk bij het verstrekken van informatie en documentatie. Wij willen daarmee tegemoet komen aan de belangstelling voor wat in het Westen op kerkelijk gebied gebeurt, en tegelijk ~~aan~~ onjuiste voorstellingen op grond van gebrekkige, fractionele of tendensieuze berichtgevingen, zoveel mogelijk voorkomen of verhelpen.
4. - Al deze vormen van communicatie mogen gezien worden in het kader van de uiteindelijke opzet om door het verlenen van dienstbaarheden bij voorkeur aan diegenen die én voor de vernieuwingsbeweging open staan én de geschiktheid en de gelegenheid hebben om hetgeen zij ontvangen in hun eigen lokale kerk werkzaam te maken (b.v. personen die aandeel hebben in de beleidsvorming, in takken van opleiding en vorming, in de algemene meningsvorming en derg.) er toe bij te dragen om aan de lokale kerken in Oost-Europa juist zoveel tegemoet te komen als nodig is dat zij verder zichzelf kunnen helpen (bij het inhalen van achterstand, bij het overwinnen van verstartheid, bij het verwerkelijken van vernieuwing) en dat zij, waar - en zodra - mogelijk, zelf tot het welzijn van de wereldkerk kunnen bijdragen.

B. - Efficiency

1. - Dat wij ons aanvankelijk voorstelden om onze hulp aan de Kerk in socialistisch geregeerde landen te richten op de seminarie-bibliotheken, was een theoretisch uitgangspunt, waarvan de toetsing aan de praktijk uitwees, dat het niet overal op dezelfde wijze

opging. Maar de persoonlijke kennismaking met de Kerk in de onderscheiden landen ons leerde, was het zaak om ons te richten op de levende Kerk, d.i. op die instellingen, groepen en personen, waarvan de toekomst van de christenheid en met name de vernieuwing van het geloofsleven verwacht kan worden. Daar toe zijn intensieve en uitgebreide oriëntatieriszen onontbeerlijk.

2. - Juist omdat de boekenzendingen het meest kostenintensief zijn, is het vereist om die aan dezelfde instellingen, groepen en personen te richten. De beoordeling van aanvragen is overigens eerst goed mogelijk, wanneer men met de vragende instelling of personen persoonlijk bekend is. Een voorbeeld. Heeft men in Tsjeche-Slowakije een groep ontmoet die, wanneer zij in de No-votny-periode een westers theologisch boek in handen kregen dat hun beviel, dat vertaalde en met de schrijfmachine afschreven tot 3000 of 5000 maal toe, dan heeft men de grootst denkbare garantie dat de boeken die ze een groep vraagt, benut zullen worden. Persoonlijke bekendheid is in het algemeen evenzeer vereist, waar het gaat om het eigener beweging verstreken van nieuw verschenen literatuur aan wie daaraan het eerste behoefte hebben.
3. - Royaler kan men zijn bij het verspreiden van informatie en documentatie over kerkelijke ontwikkelingen. Maar ook hier moet men de eerst geïnteresseerden weten te vinden.

B. - Beleid

1. - De benadering van hen die sinds twee à drie decennia in een ander maatschappelijk, politiek en godsdienstig en theologisch klimaat leven, geheel of vrijwel geïsoleerd van de Kerk in het Westen, waar zich diepgaande ontwikkelingen voltrokken hebben en in versneld tempo gaande zijn, vereist niet alleen een voldoende parate kennis van wat in de Kerk van het Westen gaande is en de daaraan ten grondslag liggende gedachtenwereld, maar stelt ook zulke voorwaarden als het vermogen om naar anderen te luisteren, - om begrip en waardering te tonen voor hun denkwereld, zienswijze, bekommernissen enz., - om afstand te nemen van eigen opvattingen, - om objectief te refereren over de gebeurtenissen en ontwikkelingen in het Westen, - maar vooral ook om tot een echt contact te kunnen komen.
2. - In het bijzonder is het nodig om een op welke wijze dan ook belemmerende toon te vermijden en om niet een neerbuigende houding aan te nemen, - om liever hetgeen de Kerk ter plaatse in het verleden in eigen kring en/of ten nutte van de wereldkerk aan goeds heeft voortgebracht of bijgedragen, uitdrukkelijk te evalueren, - en vooral om oog te hebben voor de eigenkerkelijke en godsdienstige problematiek van de gesprekspartners en om de overeenkomst, voorzover aanwezig, tussen hun problemen en kwesties en die welke in de Kerk van het Westen leven, te zien

en erop de aandacht te vestigen, al zijn die uit geheel verschillende oorzaken en/of onder geheel andere omstandigheden ontstaan (b.v. priester-arbeiders, deelname van de religieuze niet-priester aan de pastorale arbeid, tendens naar zeer kleine religieuze gemeenschappen, resp. voorkeur voor het zich vestigen van de religieuze tussen "de mensen", de uittreding uit het katholieke ghetto).

3. - Voor zover onze activiteit neerkomt op het verlenen van hulp, mag die hulp niet gezien worden nee voorgesteld worden als datgene waaraan het uiteindelijk gaat en waarbij het blijven zal. Ook al zal de situatie in de afzonderlijke landen hulpverlening-in-richtingsverkeer nog lang onontbeerlijk maken, uit zich is de noodzaak ~~na~~ ertoe even toevallig als de bedoelde omstandigheden. Waar het uiteindelijk omgaat - en waardoor de wijze van hulpverlening ook voortdurend bepaald moet worden - is het volwaardig functioneren van de ontvangende christengemeenschap en het medefunctioneren ~~na~~ daarvan in het geheel van de wereldkerk en -christenheid.

III. - Verbindingen

A. - Persoonlijke contacten

1. - Reeds in verband met de verre afstand moeten landen als China, Vietnam en Cuba voorlopig buiten beschouwing gelaten worden.
2. - Waar het gaat om bezoeken ter plaatse, biedt een toeristenvisum in het algemeen volledige gelegenheid om het te bezoeken land binnen te gaan en zich daar vrij te bewegen. Voor Rusland gelden tot voor zeer kort beperkingen die belangrijke belemmeringen vormen. Voor wat Albanië betreft, is het moeilijk het land binnen te komen, maar is het tegelijkertijd vrijwel zinloos zulks te ondernemen vanwege de uiterst moeilijke en gedesorganiseerde situatie van de christenen, die niet toelaat om met hen in connectie te treden.
3. - Enkele malen heb ik een bezoek aan het Westen (Ned. Pastoraal Concilie) van representatieve personen uit Oost-Europa gearrangeerd of ben ik als hun gastheer of begeleider opgetreden.

B. - Correspondentie, zendingen

1. - Het zenden van brieven, resp. van boeken per post is deels wél zonder onaanvaardbaar risico mogelijk, deels niet. Voorzover daartoe gelegenheden gevonden kunnen worden, maken wij zondig gebruik van de courierdiensten van reizigers.
2. - Sinds 1965 hebben wij ruime medewerking ondervonden van de zijde van de diplomatieke dienst van een neutraal land, zowel voor het overbrengen van brieven naar en van elk van de oosteuropese landen als voor het transport van soms omvangrijke boekenzendingen.

IV. - Resultaten

1. - **Wat moet men zoal onder "resultaten" verstaan? En welke daarvan zijn meetbaar of vergelijkbaar? De gelegde contacten? - Maar die zijn vaak zeer uiteenlopend van aard en intensiteit. De boeken-zendingen? - Ze zijn onder bepaalde opzichten weliswaar zonder veel moeite meetbaar (het aantal zendingen - de eraan ten koste gelegde bedragen), maar om als resultaat van onze actie opgevoerd te worden, zou men daarbij nog eerder moeten aantonen, in hoeverre de adressering van de zendingen efficiënt was en in hoeverre de inhoud aan objectieve behoeften beantwoordt. - Ook het overleggen van enige door ons geselecteerde welsprekende brieven van begunstigen zou moeilijk tot een objectief beeld van de resultaten kunnen leiden.**
2. - **Hier slechts enkele, meest cijfermatige, indicia:**
 - a. - **Overzicht van gemaakte orientatierizen:**
 - 1965: Ter gelegenheid van de laatste sessie van het tweede Vaticaans Concilie bezocht ik te Rome concilievaders en andere personen uit de oosteuropese landen.
 - 1966: Kort bezoek aan Polen, met name aan Poznan, Warszawa en Lublin op uitnodiging van de voorzitter van de Poolse Conferentie van Hogere Religieuze Oversten.
 - 1967: Uitvoerige rondreis door Joegoslavië waarbij bezoeken aan bisschoppen, theologische faculteiten en seminaries, tijdschriftredacties enz. Tegelijkertijd bezocht ik in Bulgarije de beide katholieke bisschoppen.
 - 1968: Rondreis door Tsjecho-Slowakije waarbij bezoeken aan de officiële kerk, maar op de eerste plaats aan leiders van actiegroepen.
 - 1969: Opnieuw naar Tsjecho-Slowakije. Bezoek aan belangrijkste relaties in Slowakije (alsmede aan Grieks-Kath. Kerk in Oost-Slowakije) en Tsjechië.
 - 1970: Bezoek aan belangrijke relaties in Tsjechië en Slowakije, rondreis door Hongarije, bezoek aan Zagreb en Maribor, en wederom naar Bratislava en Praag.
 - b. - **Overzicht van de betrekkingen in Oost-Europa:**
 - Oost-Duitsland:
 - 1 centraal seminarie
 - 2 Pastoraal seminare
 -
 - 3 (d.i. alle) kath. seminaries
 - Polen:
 - 1 primate
 - 1 (d.i. enige) kath. universiteit
 - 1 ander theologisch-wetenschappelijk instituut
 - 61 (d.i. alle, voor zover bekend) seminaries, theologantenconvicten
 - 2 tijdschriftredacties
 - 1 particulier
 -

STICHTING

World Library Service

FORMERLY BESTEL CENTRALE V.S.K.B.

Faber Str. 7
Nijmegen 6800
The Netherlands

NOTA

6

14.8.70

USSR:

1 particulier

Tsjecho-Slowakije:

5 bisschoppen, resp. ordinariaten

1 synodale raad Evang. Kerk

3 (d.i. alle) theol. faculteiten (kath.)

1 (d.i. enige) evang. theol. faculteit

1 zelfstandige theol. bibliotheek

1 Praagse Vredesconferentie

4 tijdschriftredacties

32 particulieren

—

48

Hongarije:

1 bisschop

7 (d.i. alle) theol. seminaries

8 particulieren

—

16

Roemenië:

2 (d.i. alle) kath. seminaries

1 orthodoxe metropeliet

3

Bulgarije:

2 (d.i. beide) kath. bisschoppen

1 hulpbisschop

—

3

Joegoslavië:

3 (d.i. alle) kath. theol faculteiten

1 (d.i. enige) pravoslavische theol. faculteit

11 seminaries en theologatenconvicten

4 tijdschriftredacties

8 particulieren

—

27

Vietnam:

1 theol. faculteit

c. - Het financieel overzicht hieronder maakt mede melding van het aantal boekzendingen, althans vanaf 1 juli 1966. Zie aldaar.

V. - Overzicht verloop "Fonds hulpbehoevende seminaries"

	Mutaties		Totalen		Balans	
	Debet	Credit	Debet	Credit	Debet	Credit
<u>1.1.1961 - 30.9.1966:</u>						
Diverse bijdragen	f	894,69				
Bijdrage Ned. Bischoppelijke Vastenactie 1961	-	5.000,00				
Bijdragen nederl. pastorieën en kloosters 1964-1965	-	5.874,50				
Kosten litteratuurzendingen aan begunstigen	-		14	393,42		
Kosten 5000 overdrukken: Congar, Bilan du concile	-			37,93		
Reiskosten Rome/Wenen 1965, Polen 1966	-		1	451,95		
Bureaakosten: t.l.v. Administratiebureau VSKB: PM					11.769,19	16.673,28
						4.904,09
<u>1.10.1966 - 30.9.1967:</u>						
Ten laste van VSKB, resp. Administratiebureau VSKB	f	1.244,09				
133 bijdragen leden VSKB	-	3.660,00				
155 bijdragen religieuze hogere oversten	-	13.908,91				
8 overige bijdragen	-	1.020,71				
Kosten 189 litteratuurzendingen aan begunstigen	-		10	926,70		
Reiskosten Joegoslavië/Bulgarije 1967	-		1	318,65		
Publiciteits- en overige bijz. kosten	-			1.520,11		
Bureaakosten: t.l.v. Administratiebureau VSKB: PM					19.833,71	14.285,46
						644,16
<u>1.10.1967 - 30.9.1968:</u>						
1 bijdrage leden VSKB	f	10,00				
106 bijdragen religieuze hogere oversten	-	14.045,84				
1 parochiecollecte	-	600,00				
Kosten 247 litteratuurzendingen aan begunstigen	-		11	021,48		
Reiskosten Tsjecho-Slowakije 1968	-			547,89		
Publiciteits- en overige bijz. kosten	-			103,24		
Bureaakosten: t.l.v. Administratiebureau VSKB: PM					14.655,84	11.772,61
						3.527,39
<u>1.10.1968 - 30.9.1969:</u>						
2 bijdragen leden VSKB	f	125,00				
26 bijdragen religieuze hogere oversten	-	12.365,69				
2 bijdragen voor aankoop russische bijbeluitgaven	-	9.417,20				
4 overige bijdragen	-	554,80				
Kosten 215 litteratuurzendingen aan begunstigen	-		9	388,48		
Kosten 2259 russische bijbeluitgaven	-		9	323,08		
Kosten informatie aan begunstigen	-			98,79		
Reiskosten Tsjecho-Slowakije 1969	-			757,36		
Overige bijz. kosten	-			512,3		
Bureaakosten: t.l.v. Administratiebureau VSKB: PM					22.462,69	19.618,84
						6.371,24
<u>1.10.1969 - 30.6.1970:</u>						
11 bijdragen religieuze hogere oversten	f	287,10				
5 overige bijdragen	-	203,30				
Kosten 130 litteratuurzendingen aan begunstigen	-		5	864,27		
Kosten informatie aan begunstigen	-			758,19		
Kosten genodigden Pastoraal Concilie	-			309,42		
Reiskosten Tsjecho-Slowakije/Hongarije/Joegoslavië 1970	-		1	550,91		
Overige bijz. kosten	-			158,40		
Bureaakosten: t.l.v. World Library Service: PM					490,40	8.441,19
						1.579,55
Totalen generaal	f				69.211,83	70.791,38
						1.579,55

VI. - Samenwerking

1. - In hoeverre tussen de hulpverlenende organisaties die hetzij ten dele hetzij uitsluitend ten gunste van de Kerk in alle of enkele socialistisch geregeerde landen werkzaam zijn, samenwerking mogelijk en wenselijk is, is een vraag die zich voor een gedifferentieerd antwoord leent.
 - a. - Vast staat dat een te zeer langs elkaar heen werken tot overlappingsen of in welke zin ook tot inefficiëntie leiden kan en zelfs tot zulke misstanden als die waarmee wij een enkele maal geconfronteerd zijn; b.w. dat een klooster in Joegoslavië - dat daaraan overigens geen redelijke behoefte had - zich met een verzoek om liefst een volledige Patrologia latina et graeco-latina (tesamen zo'n 387 klooske delen) tot meer dan één hulporganisatie wenden kon.
 - b. - Maar van de andere kant staan aan nauwere samenwerking bepaalde bezwaren in de weg die niet van alle grond ontbloom zijn. Zo laat men - behalve dat men meestal handen tekort komt om samenwerking met al wat daarvan uitwisseling van gegevens bijkomt, te realiseren - het vermijden van risico's verbonden aan de mededeling aan de mededeling aan anderen van geheime informatie en van bijzonderheden omtrent wat men onderneemt (en langs welke wegen) zwaarder wegen dan de eventuele voordelen van een meer intense samenwerking.
 - c. - Maar ook factoren van meer principiële of althans structurele aard vergenakkelijken een samenwerking niet bepaald, zoals daar zijn; zeer ongelijke grootte van hulporganisaties, sterk uiteenlopende werkmethoden, verschillende, soms tegengestelde mentaliteit, uiteenlopende doelstellingen.
2. - Zien wij af van de wederzijdse betrekkingen tussen zulke organisaties als Caritas Internationalis en Oostpriesterhulp, is er van een regelmatige samenwerking in eigenlijke zin tussen de onderscheiden hier betrokken hulporganisaties in feite weinig sprake, ook al zijn er contacten van verschillende aard en omvang.
3. - Op het gestelde vormen wij geen uitzondering. Al naar gelang ertoe aanleiding bestaat of de gelegenheid aangegrepen kan worden, worden er contacten onderhouden met;
 - Caritas Internationalis (speciaal het bureau in Wenen)
 - Oostpriesterhulp (Alg. Secretariaat in Rome - Oostpriesterhulp Nederland - Tongeren; overigens hebben de contacten met O.P.H., althans voor zover pater Werenfried van Straaten daarin gemeeld was, niet altijd tot het gewenste resultaat geleid)
 - Deutscher Caritasverband, Freiburg (in overleg waarmee wij ons niet bijzonder bemoeien om de hulp aan de Kerk in Oost-Duitsland; nog ervan afgezien dat vele westduitse uitgeverij aan het Sankt Benno-Verl. in Leipzig licenties van nieuw-theologische werken plegen af

te staan en bovendien zonodig ook drukpapier verschaffen, staat Caritas-Freiburg er borg voor, voldoende theologische litteratuur in Oost-Duitsland te kunnen distribueren)

Foyer Chrétien Oriental, Brussel (dat van de verbindingen die ons ter beschikking staan, graag gebruik maakt en de door zijn uitgeverij uitgegeven russische religieuze litteratuur in Rusland te doen distribueren)

4. - In juni 1970 is afgesproken dat, wanneer ik weer naar Venen kom (zoals sinds 1965 tot nu toe elk jaar het geval geweest is), het zo geregeld zal worden, dat wij met enkele gelijk gestemde personen voor uitwisseling van ervaringen en voor overleg daar samen komen. Daar zullen o.a. deel hebben Br W. Schaffelhofer, Br H. Erharter, Prof. Dr P. Klostermann, Br O. Tetter, allen personen die zich om het welzijn van de Kerk in Oost Europa in gelijke zin bekommeren en uit hoofde van hun positie, resp. bestuursfuncties daaraan gestalte kunnen geven. Niet alleen zal dit regelmatig contact op zichzelf vruchtbaar kunnen zijn, maar ook is het mogelijk dat daar initiatieven uit voort zullen komen in de richting van een bepaalde uitbouw van het Secretariaat voor de niet-gelovigen, waarvan Kard. F. König president is, maar dat altijd nog onvoldoende van de grond gekomen is.

VII. - Perspektieven

1. - Al veel te lang is duidelijk dat er in de richting van de bevordering van de kerkelijke dialoog tussen Oost en West een groot werkterrein nog ligt te wachten. Maar evenzolang zijn daar voor ons grote moeilijkheden om in die richting zoveel méér te ondernemen dat onze desbetreffende activiteit van werkelijke betekenis zou kunnen zijn. Een of meer personen zouden ervoor vrijgesteld moeten worden, er zou een administratief apparaat geschapen moeten worden, er zou een evenredig jaarlijks budget moeten komen. Maar hoe is de onmisbare continuïteit van dat alles te verzekeren? De Nederl. bisschoppen durven het in verband met de regelmatige teruggang van de inkomsten van de kerk niet aan, in dezen verplichtingen op zich te nemen.
2. - Het in juni 1970 opgerichte Alfrinkfonds dat de kerkelijke communicatie beoogt te bevorderen, binnen Nederland en met andere lokale kerken, zou, naargelang het zal gaan functioneren, uitkomst kunnen bieden. Op 4 aug. 1970 had ik in dit verband een onderhoud met de voorzitter van het voorlopig bestuur van het Alfrinkfonds, Mr H. W. van Doorn. Het is echter duidelijk dat het Alfrinkfonds nog wel enige tijd nodig zal hebben, eer het aan het contact met de Kerk in Oost Europa toe zal zijn.
3. - Intussen zullen wij naar wegen en middelen moeten zoeken om, desnoods - maar toch ook minstens - op dezelfde schaal als tot nu toe, onze activiteit ten gunste van de Kerk van Oost Europa voort te zetten.